

Ουγγαρία: Οι περιπέτειες της παλινόρθωσης

Οι εκλογές του Απριλίου και η αποτυχία της μαφιόζικης ομάδας στην εξουσία

Ύστερα από την κατάρρευση του σοσιαλιστικού καθεστώτος το 1989-1990 και την επέλαση του καπιταλισμού, τρεις κυβερνήσεις άσκησαν διαδοχικά την εξουσία στην Ουγγαρία. Πριν από μερικούς μήνες, τον Απρίλιο του 2002, στο τέλος μιας προεκλογικής εκστρατείας σπάνιας βιαιότητας, η μαφιόζικη κυβερνητική ομάδα της Δεξιάς αναγκάστηκε να παραχωρήσει τη θέση της σε μια «σοσιαλ-φιλελεύθερη» κυβέρνηση.

Το κόμμα του Victor Orbán, «Η Συμμαχία των Νέων Δημοκρατών - Αστικό¹ Κόμμα Ουγγαρίας» (FIDESZ-MPP – αυτό το όνομα υιοθετήθηκε το 1999), λίγο έλειψε να κερδίσει τις εκλογές και να εγκατασταθεί μακροχρόνια στην εξουσία. Υπό την ηγεσία του Victor Orbán και της ομάδας των νέων πολιτικών, η κυβέρνηση της Δεξιάς είχε καταλάβει κυριολεκτικά εξ εφόδου το 1998 όλες τις θέσεις-κλειδιά της χώρας.

Η πρώτη κυβέρνηση της παλινόρθωσης, η Antall, είχε συνδέσει την ιδιωτικοποίηση και το γκρέμισμα των κεκτημένων του σοσιαλισμού με την επιστροφή στη «συντηρητική-εθνική-χριστιανική» παράδοση του προπολεμικού καθεστώτος του Horthy². Το γεγονός αυτό επέσυρε ενάντια της τη γενική εχθρότητα του πληθυσμού. Στις εκλογές του 1994, οι πρώην κομμουνιστές του Σοσιαλιστικού Κόμματος βγήκαν νικητές. Η σοσιαλ-φιλελεύθερη κυβέρνηση συνασπισμού εγκατέλειψε την εθνικιστική πρακτική και τις αντικομμουνιστικές εκστρατείες του προκατόχου της, συνεχίζοντας εντούτοις συστηματικά, και μάλιστα επιταχύνοντας την, την παλινόρθωση του καπιταλισμού. Οι κοινωνικές περιστολές, που στόχευαν στην ισχυροποίηση του «νέου καθεστώτος», επέτρεψαν την αποφυγή μιας οικονομικής κατάρρευσης, αλλά είχαν ως συνέπεια την εκλογική ήττα το 1998 της πρώτης «σοσιαλ-φιλελεύθερης» κυβέρνησης.

Η κυβέρνηση Orbán εφάρμοσε και πάλι σθεναρά την «εθνική-χριστιανική» γραμμή της πρώτης κυβέρνησής της, βάζοντας σε εφαρμογή μια απροκάλυπτα μαφιόζικη πολιτική γενικευμένης διαφθοράς και μεθόδους λίγο πολύ ανοιχτά δικτατορικές. Εγκατέστησε σε όλες τις βαθμίδες μια πλατιά πελατεία, που της επέτρεψε να έχει υπό τον έλεγχό της το σύνολο της χώρας. Παραχώρησε τεράστια προνόμια στην εκκλησία, για να επιτύχει την υποστήριξή της. Μπροστά στην αυξανόμενη δυσαρέσκεια, χρησιμοποίησε τους πόρους μιας οικονομίας σε πλήρη ανάπτυξη, για να ενισχύσει τη «μεσαία τάξη», καθώς και την επήρειά της

¹ Ο János Sipos είναι πρώην καθηγητής στο Πανεπιστήμιο της Βουδαπέστης.

πάνω στα πιο εύπορα στρώματα της νεολαίας. Η κλίκα της εξουσίας έβαλε χέρι στα δημόσια ΜΜΕ, στο ραδιόφωνο και την κρατική τηλεόραση, με την υποστήριξη μιας όλο και πιο επιθετικής εθνικιστικής, ρατσιστικής και αντισημιτικής Δεξιάς. Προς το τέλος του 2001, ξεκίνησε μια από τις πιο βίαιες προεκλογικές εκστρατείες, κατορθώνοντας να κινητοποιήσει ένα σημαντικό τμήμα της φοιτητικής νεολαίας, στρώχοντάς τη σε μαζικές εθνικιστικές και αντικομμουνιστικές διαδηλώσεις, με σκοπό την αποσταθεροποίηση και τον εκφοβισμό των αντιπάλων της. Αντιμέτωπη με τον πληθυσμό των πόλεων και των βιομηχανικών κέντρων, αναζήτησε τα στηρίγματά της στην ύπαιθρο, που βρισκόταν υπό την επήρεια της εκκλησίας.

Η κατάσταση επιδεινώθηκε την Άνοιξη του 2002, καθώς πλησίαζε η ημερομηνία των εκλογών. Παρά την όλο και πιο εμφανή φασιστική απειλή, η δημοκρατική αντιπολίτευση δεν κατάφερε να υιοθετήσει μια συνεπή πολιτική και να αντιτάξει μια πολιτική ενότητας σε αυτόν τον όλο και πιο ορατό κίνδυνο. Το Συμβούλιο Συνεργασίας της Αριστεράς –που περιλάμβανε διάφορες κοινωνικές οργανώσεις και συνδικάτα της Αριστεράς και διατηρούσε μόνιμες σχέσεις με τα μεγάλα ή μικρά κόμματα της Αριστεράς– πρότεινε επί πολλούς μήνες τη σύσταση μιας δημοκρατικής εκλογικής συμμαχίας ενάντια στον κίνδυνο της Δεξιάς. Το Σοσιαλιστικό Κόμμα επιζητούσε σίγουρα την υποστήριξη των δυνάμει συμμάχων του, όμως (όντας αναμφισβήτητο το πιο ισχυρό κόμμα της αντιπολίτευσης) υπολόγιζε πως θα μπορούσε απλώς να τους υποχρεώσει να το υποστηρίξουν στις εκλογές, ελπίζοντας να αποσπάσει έτσι την απόλυτη πλειοψηφία. Το μικρό Εργατικό Κόμμα, ο διάδοχος του παλιού Κομμουνιστικού Κόμματος, αρνούταν –όπως άλλωστε και το Σοσιαλιστικό Κόμμα– να παραδεχθεί την αμεσότητα του φασιστικού κινδύνου. Τη στιγμή που η Δεξιά είχε πετύχει να συγκεντρώσει όλες τις δυνάμεις της, κάτω από την ηγεσία του MPP, η αντιπολίτευση έφθανε στις εκλογές ασύντακτη.

Ο πρώτος γύρος των εκλογών έληξε με νίκη των σοσιαλιστών και των φιλελευθέρων, χάρη στην υποστήριξη των αστικών κέντρων. Η Δεξιά οργάνωσε τότε, μέσα στον Απρίλιο ακόμα, μαζικές, ιδιαίτερα επιθετικές διαδηλώσεις, βασισμένες στη νεολαία, και ξεκίνησε καμπάνια στην ύπαιθρο, που βρισκόταν υπό την επήρεια της εκκλησίας και των κομμάτων της Δεξιάς. Ο δεύτερος γύρος έδωσε το πλεονέκτημα στη Δεξιά, και η Αριστερά με τους φιλελευθέρους χρειάστηκε να καταβάλουν μεγάλες προσπάθειες για να επικρατήσουν τελικά, με μια μικρή πλειοψηφία δέκα βουλευτών στη νέα βουλή.

Ήταν φανερό πως η νέα κυβέρνηση θα αντιμετώπιζε τεράστιες δυσκολίες. Η κυβέρνηση Οτβάν έκανε τα πάντα κατά τη μεταβατική περίοδο για να αδειάσει τελείως το κρατικό θησαυροφυλάκιο, διανέμοντας στην πλατιά πελατεία της όλα τα αποθέματα του προϋπολογισμού, κι αυτό μέχρι το τελευταίο λεπτό της διαχείρισής της, ενώ δεν είχαν ακόμα τελειώσει οι διαπραγματεύσεις σχετικά με τα αποτελέσματα των εκλογών, του σχηματισμού της νέας βουλής και της σοσιαλ-φιλελεύθερης κυβέρνησης. Οι ηττημένοι προσπάθησαν να εξαφανίσουν τα ενοχοποιητικά στοιχεία, οργάνωσαν νέες διαδηλώσεις με σκοπό να αποσταθεροποιήσουν τη νέα πλειοψηφία, λανσάρισαν την ιδέα ενός «πατριωτικού» κινήματος, απειλώντας τη νέα κυβέρνηση με μια σύντομη δράση «σαν ερχόταν η ώρα».

Είναι φανερό πως, κάτω από αυτές τις συνθήκες, που η απειλή της Δεξιάς λαμβάνει νέες μορφές, η σοσιαλ-φιλελεύθερη κυβερνητική ομάδα θα χρειαστεί να στηριχθεί σε ένα πλα-

τύ δημοκρατικό μέτωπο, βασισμένο πριν απ' όλα στα συνδικάτα και στις αριστερές οργανώσεις της νεολαίας, ένα μέτωπο που θα είναι παρόν επίσης στην ύπαιθρο και που θα εκμεταλλεύεται όλες τις δυνατότητες τις οποίες προσφέρουν οι πολιτικές, οικονομικές, κοινωνικές και πολιτιστικές οργανώσεις των μικρών πόλεων.

Ήδη κατά τη διάρκεια της προεκλογικής εκστρατείας, στη μάχη ενάντια στη Δεξιά, το Σοσιαλιστικό Κόμμα και τα συνδικάτα επικέντρωσαν την προσοχή τους στην αναγκαιότητα μιας κοινωνικής και δημοκρατικής στροφής, για την αποκατάσταση των δικαιωμάτων των εργαζομένων και των οργανώσεών τους, καθώς και των δημοκρατικών και κοινοβουλευτικών δομών που κακόπαθαν από την κυβέρνηση της Δεξιάς. Αυτή η κοινωνική και δημοκρατική πολιτική είναι θεμελιώδης για μια κυβέρνηση που επιθυμεί να υπερασπίσει και να ενισχύσει τις θέσεις της απέναντι σε μια Δεξιά που δεν έχασε τίποτε από την επιθετικότητα της. Θα έχει σίγουρα την υποστήριξη όλων των δυνάμεων της Αριστεράς. Είναι όμως επίσης σίγουρο πως η υποστήριξη αυτή θα υπόκειται σε κάποιους σημαντικούς όρους, και πριν απ' όλα στην υπεράσπιση των δικαιωμάτων των εργαζομένων, και του πληθυσμού γενικά, απέναντι στην αρπακτικότητα του μεγάλου κεφαλαίου, και ειδικά των πολυεθνικών εταιρειών, που έχουν πάρει υπό τον έλεγχό τους τους βασικούς τομείς της οικονομικής ζωής της Ουγγαρίας.

Αυτό μας γυρίζει πίσω, στα σοβαρά προβλήματα που σχετίζονται με την παλινόρθωση του καπιταλισμού στις πρώην σοσιαλιστικές χώρες της Ανατολικής και της Κεντρικής Ευρώπης.

Δυο λόγια για την κατάρρευση

Δυο λόγια πρώτα απ' όλα σχετικά με τις αιτίες της κατάρρευσης του σοσιαλιστικού συστήματος. Προσπάθησα (αλλού) να αποδείξω πως –σε αντίθεση με τους ισχυρισμούς που είναι στη μόδα σήμερα και που διατείνονται πως ο σοσιαλισμός (όπως λέγεται αφελώς) δεν ήταν βιώσιμος, επειδή ήταν «γραφειοκρατικός», «κρατικός»– το σύστημα αυτό, στη διάρκεια των 50-70 χρόνων της ύπαρξής του, είχε σημειώσει –παρά τις τεράστιες δυσκολίες– σημαντικές επιτυχίες σε οικονομικό, πολιτικό, πολιτιστικό και στρατιωτικό επίπεδο. Μεταξύ άλλων, είχε υποχρεώσει τους αντιπάλους του να προχωρήσουν στην οδό της ειρηνικής συνύπαρξης ανάμεσα στα δυο συστήματα. Ήταν αυτή η ιστορικής σημασίας θετική καμπή που –εκτός από το ότι ευνόησε την τεχνική πρόοδο, τη σημαντική βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης, την ανάπτυξη των δημοκρατικών διαδικασιών– δημιούργησε αρνητικές συνέπειες, που έμελλε να οδηγήσουν βαθμιαία στην αποσύνθεση του συστήματος. Οι αλλαγές που σημειώθηκαν ενίσχυσαν γρήγορα σε όλους τους τομείς τις ψευδαισθήσεις αναφορικά με τις δυνατότητες που πρόσφεραν οι νέες σχέσεις με τις καπιταλιστικές χώρες. Ο εκδημοκρατισμός του τρόπου διαχείρισης της οικονομίας ενίσχυσε την τάση της αναζήτησης σε αυτό τον τομέα καπιταλιστικών μεθόδων, γεγονός που ισχυροποίησε τις ψευδαισθήσεις σχετικά με τον καπιταλισμό και την αστική δημοκρατία. Με το εντεινόμενο οικονομικό και ιδεολογικό χάος που προκαλούσαν αυτές οι αλλαγές, οι μικροαστικές τάσεις σημάδεψαν ολοένα και περισσότερο τη ζωή των σοσιαλιστικών κοινωνιών, κυριάρχησαν λίγο ή πολύ

ακόμα και μέσα στην ηγεσία των κυβερνώντων κομμάτων και διευκόλυναν την υπονόμευση που ασκούσαν τα ειδικευμένα κέντρα του καπιταλιστικού κόσμου. Η αλλαγή του καθεστώτος, το πέρασμα στον πολυκομματισμό, η ιδιωτικοποίηση των τομέων-κλειδιών της οικονομίας, η διάλυση των μέσων άμυνας του συστήματος ήταν τελικά έργο αυτών των ιδίων των κομμουνιστικών κομμάτων που βρίσκονταν στην εξουσία.

Η ιδιομορφία αυτή της διαδικασίας παλινόρθωσης του καπιταλισμού, στο τέλος της δεκαετίας του '80 και στις αρχές της δεκαετίας του '90, εξηγεί πολλά πράγματα. Τα στρώματα του πληθυσμού που παρέμεναν προσκολλημένα στα κεκτημένα του σοσιαλισμού, έχοντας περιέλθει σε σύγχυση, δεν μπόρεσαν να αντιτάξουν μια οργανωμένη αντίσταση. Η παλινόρθωση πραγματοποιήθηκε με ειρηνικό τρόπο, χωρίς αιματοχυσίες, χωρίς φυσική εξόστωση των αξιωματούχων του συστήματος – προς μεγάλη απογοήτευση των πιο επιθετικών δυνάμεων της μπουρζουαζίας. Οι «βασικοί νόμοι» της αποδόμησης των βάσεων του σοσιαλιστικού συστήματος και των μέσων άμυνάς του (νόμοι για τη σύσταση εταιρειών, απαγόρευση του κόμματος μέσα στις επιχειρήσεις, διάλυση της εργατικής πολιτοφυλακής κ.λπ.) ψηφίστηκαν από την κοινοβουλευτική πλειοψηφία που προερχόταν από το Κομμουνιστικό Κόμμα ενώ ήταν ακόμα στην εξουσία. Η κατάργηση της κοινωνικής ιδιοκτησίας των μέσων παραγωγής, η ιδιωτικοποίηση, μπήκαν σε πράξη από την ίδια τη «νομενκλατούρα». Η ηγεσία του κόμματος, έχοντας περάσει στα χέρια των εκκαθαριστών, οργάνωσε τις «πρώτες ελεύθερες εκλογές» την Άνοιξη του 1990, που είχαν ως αποτέλεσμα την ολοκληρωτική ήττα της και την επιτυχία των αστικών κομμάτων.

Οικονομικές και κοινωνικές συνέπειες

Η παλινόρθωση του καπιταλισμού ακολούθησε γενικά την ίδια περίπου πορεία σε όλες τις ανατολικές χώρες. Παρουσίασε, παρ' όλα αυτά, μερικές ιδιομορφίες στην Ουγγαρία, σχετικά με τα όσα προηγήθηκαν και για τα οποία κάναμε λόγο εν συντομία παραπάνω. Θα αναφερθώ σε αυτό το ζήτημα σε μια σημαντική μελέτη πάνω στις οικονομικές και κοινωνικές συνέπειες της πολιτικής «των διαρθρωτικών αλλαγών» που επιβλήθηκε στην Ουγγαρία από την Παγκόσμια Τράπεζα³, μελέτη που περατώθηκε το 2001 και πραγματοποιήθηκε με τη συμμετοχή πολλών οικονομολόγων και κοινωνικών οργανώσεων.

Η σχεδιασμένη οικονομία είχε σημειώσει σημαντικές επιτυχίες σε όλη την περιοχή μέχρι τη δεκαετία του '70 – πιστοποιεί το έγγραφο αυτό. Η βιομηχανοποίηση αυτών των χωρών είχε γίνει πραγματικότητα, έγινε δυνατό να εξαλειφθεί η φτώχεια και ο αναλφαριθμισμός. Η πολεμική βιομηχανία και η διαστημική έρευνα της Σοβιετικής Ένωσης συναγωνίζονταν τα επιτεύγματα των ΗΠΑ, τόσο σε ποσοτικό όσο και σε ποιοτικό επίπεδο. Όμως, το αντίτιμο αυτών των προσπαθειών ήταν βαρύ: είχαν ως συνέπεια τη σημαντική επιβράδυνση της βελτίωσης του βιοτικού επιπέδου του πληθυσμού, που συχνά υπέφερε από την έλλειψη ειδών βασικής ανάγκης. Επιπλέον, κατά τα μέσα της δεκαετίας του '70, οι πηγές της εκτατικής ανάπτυξης της οικονομίας είχαν εξαντληθεί και η δυσκίνησία των μηχανισμών της οικονομικής και της πολιτικής διαχείρισης δεν επέτρεπε τη βελτίωση της αποδοτικότητας και την προσαρμογή της δομής της οικονομίας στις απαιτήσεις της τεχνικής ανάπτυ-

ξης. Το αυξανόμενο οικονομικό χάος, που ήδη αναφέραμε και που οφειλόταν τις αντιφάσεις που εμφανίζονταν με το δειλό πέρασμα στην οικονομία της αγοράς, και που επηρέαζε επίσης τη συνεργασία ανάμεσα στις σοσιαλιστικές χώρες, έκανε ώστε η ανάπτυξη σε όλη την περιοχή να επιβραδύνεται και να αρχίζει να παρουσιάζει σημαντικές ανισορροπίες. Η ραγδαία αύξηση της τιμής του πετρελαίου προκάλεσε την υπερχρέωση και της Ουγγαρίας. Η ένταξη της χώρας στην Παγκόσμια Τράπεζα και στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο τελικά δεν βοήθησε τη σταθεροποίηση της οικονομίας και το έλλειμμα του ισοζυγίου πληρωμών επιδεινώθηκε. Οι οικονομολόγοι εκείνου του καιρού εκτιμούσαν πως η λύση της κρίσης βρισκόταν στη συνέχιση των μεταρρυθμίσεων προς την *οικονομία της αγοράς* και η νέα πολιτική ηγεσία είχε και αυτή υιοθετήσει τα βασικά στοιχεία αυτής της θεραπείας. Όλα αυτά, η κοινωνική και πολιτική δυσανεμία εξαιτίας της συνεχιζόμενης λιτότητας, η κρίση στη Σοβιετική Ένωση, η εμφάνιση μιας όλο και πιο επιθετικής νέας γενιάς τεχνοκρατών, έμελλε να διαμορφώσουν τις πολιτικές συνθήκες για την αλλαγή του καθεστώτος.

Η Παγκόσμια Τράπεζα και το ΔΝΤ είχαν ενθαρρύνει τις μεταρρυθμίσεις και στη συνέχεια την επιστροφή στον καπιταλισμό με την πολιτική δανεισμού που ασκούσαν. Η πολιτική των «διαρθρωτικών αλλαγών», που επέβαλαν στην Ουγγαρία, έμελλε να συμπληρώσει την ιδιωτικοποίηση και την απελευθέρωση της αγοράς, την «απορύθμιση» της οικονομικής ζωής. Οι σύγχρονοι οικονομολόγοι, έχοντας προσχωρήσει στο διεθνές νεοφιλελεύθερο ιδεολογικό ρεύμα, πέτυχαν από το κράτος και το κοινοβούλιο της παλινόρθωσης την εισαγωγή, μέσα σε λίγα χρόνια, των κανόνων της οικονομίας της αγοράς με ένα ρυθμό για τον οποίο ούτε η οικονομία ούτε η κοινωνία της Ουγγαρίας ήταν προετοιμασμένες. Η απελευθέρωση των εισαγωγών είχε πραγματοποιηθεί από το 1992. Η ιδιωτικοποίηση είχε αρχίσει το 1988 με το νόμο για τη σύσταση εταιρειών. Μετά από την αρχική «αυθόρμητη ιδιωτικοποίηση», κατά την οποία οι διευθυντές των κρατικών επιχειρήσεων έγιναν ιδιοκτήτες αυτών των εταιρειών, από το 1995 και ύστερα η κρατική ιδιοκτησία, και ειδικά ο τομέας της ενέργειας και των τραπεζών, πέρασαν, κατά το μεγαλύτερο μέρος τους, σε χέρια ξένων επιχειρήσεων. Η μισή σχεδόν από την ιδιωτικοποιημένη περιουσία είχε απλώς εξαφανιστεί. Από το γεγονός και μόνο της αλλαγής του καθεστώτος, οι βιομηχανικές επιχειρήσεις βρίσκονται σήμερα κατά το 70% στα ξένα χέρια. Οι φίρμες αυτές απολαμβάνουν ένα προνομιακό χρηματιστικό και τελωνειακό καθεστώς. Ένα διττό σύστημα, αποτελούμενο από δυο διακριτούς τομείς, εγκαθίσταται στην Ουγγαρία. Οι επιχειρήσεις που βρίσκονται στα χέρια των πολυεθνικών κάλυπταν, το 1999, το 43% των εξαγωγών και απασχολούσαν μόλις το 2% της ολικής εργατικής δύναμης της χώρας. Ο άλλος τομέας, συγγραφικής ή μικτής ιδιοκτησίας, δεν εμφανίζει παρά ένα ελάχιστο ποσοστό ανάπτυξης. Το αποτέλεσμα είναι μια σημαντική οικονομική αστάθεια, η οποία συνιστά ένα λανθάνοντα κίνδυνο για την οικονομία της χώρας.

Η μεταλλαγή της οικονομίας προκάλεσε την πόλωση της συγγραφικής κοινωνίας. Μέσα σε λίγα μόλις χρόνια, διαμορφώθηκε στην Ουγγαρία ένα ευκατάστατο στρώμα πλούσιων ιδιοκτητών και επιχειρηματιών, ενώ η πλειοψηφία του πληθυσμού βγήκε χαμένη, αφέθηκε στη μοίρα της από το καθεστώς. Παρά τις προσδοκίες, δεν διαμορφώθηκε μια ισχυρή μεσαία τάξη στη διάρκεια της διαδικασίας της αλλαγής. Κατά τα πρώτα χρόνια, ο ενεργός πληθυσμός ελαττώθηκε κατά 1,5 εκατομμύριο, μια σημαντική και διαρκής ανεργία έκανε την εμφάνισή της, τα επιδόματα που δίνονταν στους ανέργους έχασαν προοδευτικά την

αξία τους. Δέκα χρόνια μετά την αλλαγή του καθεστώτος, ο μέσος όρος των μισθών δεν είχε ακόμα φθάσει το αλλοτινό του επίπεδο. Ένα μέρος των διανοουμένων, των ανώτερων διπλωματούχων, είδαν βέβαια τις αποδοχές τους να αυξάνονται, όμως η κατάσταση των εκπαιδευτικών, των εργαζομένων στον τομέα της υγείας συνέχισε να επιδεινώνεται. Οι μισθοί των εργατών της κλωστοϋφαντουργίας και των ανειδίκευτων εργατών ήταν αυτοί που συμπιέστηκαν πιο πολύ. Οι διαφορές ανάμεσα στις περιοχές, όπως μεταξύ του δυτικού και του ανατολικού τμήματος της χώρας, αυξήθηκαν σημαντικά. Η πραγματική αξία των συντάξεων έπεσε κατακόρυφα. Οι πολυμελείς με χαμηλές αποδοχές οικογένειες βρέθηκαν σε μειονεκτική θέση, μια που το καθεστώς των αποδοχών δεν λάβαινε υπόψη του τον αριθμό των εξαρτώμενων μελών της οικογένειας, ενώ το κόστος ζωής και εκείνο της εκπαίδευσης αυξανόταν με ένα ρυθμό που ξεπερνούσε κατά πολύ το μέσο όρο. Ο πληθυσμός των τοιγάνων υπέφερε ιδιαίτερα από τις αρνητικές συνέπειες των αλλαγών.

Προς νέους αγώνες

Ας ξαναγυρίσουμε όμως στην παρούσα κατάσταση.

Έχουμε λοιπόν αυτή τη στιγμή μια νέα σοσιαλ-φιλελεύθερη κυβέρνηση, που κέρδισε μόλις και μετά βίας τις πρόσφατες γενικές εκλογές. Ο αντίπαλός της, το κόμμα του Victor Orbán, το MPP, δεν είναι ένα συντηρητικό κόμμα της Δεξιάς, σαν εκείνα που υπάρχουν κατά δωδεκάδες στις αστικές δημοκρατίες. Ένας γνωστός ούγγρος κριτικός⁴ χαρακτηρίζει τον Orbán με τον ακόλουθο τρόπο: ο «αρχηγός» που μόλις έχασε τις εκλογές: Orbán, Routin, Koutchma, Nastase –τα «αφεντικά» αυτά που «πέτυχαν» από την άποψη της τεχνικής της εξουσίας, αυτοί οι αυταρχικοί και υπερ-επιθετικοί «αρχηγοί»– δεν είναι στην πραγματικότητα –λέει– παρά οι πρόδρομοι της αναρχίας και του χάους. Ο Orbán και η ομάδα του καταφεύγουν σε μεθόδους σχεδόν φεουδαρχικές. Αυτό που τους χαρακτηρίζει δεν είναι τόσο η διαφθορά (που παρεισφρεί παντού), παρά η απονομή αξιωμάτων, επιχορηγήσεων, ασυλιών, φιλοδωρημάτων, για να προσεταιριστούν τα πρόσωπα και τις ομάδες που χρειάζονται για να ενισχύσουν την επιρροή και την εξουσία τους. Αυτές οι καθαρά μαφιόζικες μέθοδοι καλύπτονται στον Orbán από ένα πέπλο εθνικισμού, που όμως δεν είναι παρά ένα τέχνασμα, το οποίο έχει σκοπό να δώσει στην ενωμένη Δεξιά, που βρίσκεται υπό την επιρροή του, ένα κοινό ιδεολογικό και συναισθηματικό υπόβαθρο. Η κλίκα του Orbán, σαν χρειαστεί, εμφανίζεται σαν αντίπαλη στο μεγάλο ξένο κεφάλαιο, αντιγράφοντας σ' αυτό τις κορόνες της Ακροδεξιάς κατά της παγκοσμιοποίησης, την ίδια στιγμή που εξασφαλίζει μέσα από την κυβέρνησή της κάθε δυνατό προνόμιο στις πολυεθνικές. Συνδέεται ανοιχτά με τα λαϊκιστικά, φασιστικών τάσεων, ευρωπαϊκά κόμματα, όπως αυτά του Heider, του Berlusconi, του Le Pen, της βαναρικής Δεξιάς κ.λπ. Προσχωρεί στην πολιτική της αστυνομικοκρατίας, που αποτελεί την κοινή γραμμή του καπιταλισμού μετά την 11η Σεπτεμβρίου και την ταχεία ανάπτυξη του κινήματος της αντι-παγκοσμιοποίησης των τελευταίων χρόνων.

Η νέα σοσιαλ-φιλελεύθερη κυβέρνηση πρέπει να αντιμετωπίσει, αρχικά, τις βίαιες επιθέσεις αυτής της κλίκας, που βάζει σε δράση κάθε μέσο για να επιτύχει την πτώση της πριν

από τη λήξη της θητείας της, ώστε να ξανακερδίσει τη λεία που εκ παραδρομής την έχασε. Η μαφιόζικη κλίκα συνέχισε μέχρι την τελευταία στιγμή την πολιτική της διαφθοράς, διένειμε στην πελατεία της ως και την τελευταία δεκάρα από το περιεχόμενο του κρατικού θησαυροφυλακίου (οι εκλογές είχαν ήδη επίσημα χαθεί και η κυβέρνηση Orbán είχε το θράσος να «διανείμει» ακόμα 650 δισεκατομμύρια φορίντς, δηλαδή 3 δισεκατομμύρια ευρώ, στους οπαδούς της!). Προχώρησε στο διορισμό ενός πακέτου νέων ανώτερων μόνιμων δημοσίων υπαλλήλων κ.λπ. Έχει αρχίσει να οργανώνει σε όλη τη χώρα ένα πλατύ δίκτυο οπαδών, έτοιμων να δράσουν από κοινού «την κατάλληλη στιγμή» για να «σώσουν την πατρίδα», τα «κεκτημένα» της κυβέρνησης της Δεξιάς, απέναντι στους «προδότες», στους «δόλοφόνους» πρώην κομμουνιστές και τους συμμάχους τους, τους «φιλελευθέρους».

Ένα βασικό πρόβλημα τίθεται στην Αριστερά κάτω από αυτές τις συνθήκες. Τι είδους πολιτική να ακολουθηθεί; Το Σοσιαλιστικό Κόμμα και ακόμα λιγότερο το φιλελεύθερο κόμμα (η Συμμαχία των Ελεύθερων Δημοκρατών) δεν είναι αριστερά κόμματα. Αποτέλεσαν τους πρωτεργάτες της καπιταλιστικής παλινόρθωσης. Κάτω από τη διακυβέρνησή τους και σε συμφωνία με όλες τις κοινοβουλευτικές παρατάξεις (εκτός από την Ακροδεξιά) πραγματοποίησαν την ένταξη της Ουγγαρίας στο ΝΑΤΟ, συμμετείχαν στο πλευρό των αμερικανών στην αεροπορική επιδρομή ενάντια στη Γιουγκοσλαβία. Ο σημερινός τους σκοπός είναι η πλήρης ένταξη της χώρας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, στη Συμφωνία του Μάαστριχτ. Προσδοκούν από το νεοφιλελευθερισμό και την οικονομία της αγοράς, από την εισροή ξένων κεφαλαίων και την καπιταλιστική παγκοσμιοποίηση την οικονομική ευημερία της χώρας και –υποτίθεται– του πληθυσμού.

Στη διάρκεια όμως των τεσσάρων τελευταίων ετών, η εθνικιστική, φασιστικών τάσεων πολιτική της μαφιόζικης κλίκας, που συμμαχόταν με όλη τη Δεξιά και την Ακροδεξιά και μάζεψε κόσμο από κάθε μεριά, υποχρέωσε τα φιλελεύθερα αστικά κόμματα να αμυνθούν αναζητώντας την υποστήριξη των μαζών. Όμως, στην προσφυγή αυτή στον πληθυσμό, το Σοσιαλιστικό Κόμμα δείχθηκε διστακτικό. Το Σοσιαλιστικό Κόμμα –το έχουμε ήδη πειπίστεψε πάντα πως οι άνθρωποι της Αριστεράς θα το ψήφιζαν αυθόρμητα και πως θα κατακτούσε την απόλυτη πλειοψηφία στις εκλογές, χωρίς να έχει χρειαστεί να προβεί σε σοβαρές δεσμεύσεις και να καταφύγει σε μια πολιτική εκλογικής συμμαχίας. Κατά τη διάρκεια πολλών μηνών, το δικό μας Συμβούλιο της Συνεργασίας της Αριστεράς πάσχιζε –μάταια– να δημιουργήσει μια πλατιά, δημοκρατική, εκλογική συμμαχία. Την έσχατη στιγμή, το Σοσιαλιστικό Κόμμα λάνσασε την ιδέα μια αλά ιταλικά εκλογικής συμμαχίας, αποδείχθηκε όμως πως η πρωτοβουλία αυτή στερούνταν σοβαρότητας. Ήταν φανερό πως το Σοσιαλιστικό Κόμμα δεν επιθυμούσε ένα κοινό μέτωπο, μια συμμαχία που να θυμίζει το λαϊκό μέτωπο. Η πολιτική του Εργατικού Κόμματος υπόκειντο επίσης σε αυτή την άρνηση: το Σοσιαλιστικό Κόμμα και οι φιλελεύθεροι μπορούσαν να προβάλουν τη συχνά συγκεχυμένη και κάποτε και λαϊκίστικη γραμμή της ηγεσίας τους. Με αυτές τις συνθήκες, φθάσαμε λοιπόν στις εκλογές του 2002, όπου λίγο έλειψε η κλίκα της Δεξιάς να πετύχει να διατηρήσει την εξουσία και να εγκαταστήσει για πολλές ίσως δεκαετίες ένα ημι-φασιστικό καθεστώς. Παρά τις αδυναμίες και τους διαταγμούς αυτής της «Αριστεράς», ο πληθυσμός της πρωτεύουσας και των βιομηχανικών κέντρων ψήφισε ενάντια στη Δεξιά και έδωσε την πλειοψηφία στη σοσιαλ-φιλελεύθερη κυβέρνηση (γεγονός που αποτέλεσε την έκληξη, ως το σημειώσουμε αυτό, μέσα σε μια Ευρώπη όπου η Δεξιά και η Ακροδεξιά βρίσκονται σε άνοδο).

Κάτω από αυτές τις συνθήκες, η Αριστερά –διασπασμένη όπως είναι, ανάμεσα στο ίδιο το Σοσιαλιστικό Κόμμα, τα συνδικάτα και τις διάφορες οργανώσεις, ή απλώς τους αριστερούς εκείνους που έμειναν εκτός κομμάτων– δεν έχει άλλη επιλογή από το να στηρίξει τη νέα κυβέρνηση στον αγώνα που διεξάγει για να αμυνθεί απέναντι στις επιθέσεις της Δεξιάς και της Ακροδεξιάς. Το Σοσιαλιστικό Κόμμα κατάλαβε, φαίνεται, την αδυναμία του και υιοθέτησε ένα αριστερό κυβερνητικό πρόγραμμα (εκφρασμένη αναγκαιότητα για μια «στροφή προς αριστερά», αποκατάσταση των δικαιωμάτων των εργαζομένων και των οργανώσεών τους, αποκατάσταση του κοινωνικού διαλόγου, «δημοκρατική στροφή», σεβασμός των κανόνων του κοινοβουλευτισμού κ.λπ.). Η ηγετική του ομάδα διατύπωσε τώρα την ιδέα ενός λαϊκού κινήματος ενάντια στη Δεξιά. Όσο μας αφορά, επικροτήσαμε αυτή την πρόθεση, αρχίσαμε συνομιλίες με σκοπό την οργάνωση από τα κάτω, μέσω διαφόρων ρευμάτων (συνδικάτων, νεολαίας, αντιφασιστών, πολέμιων της παγκοσμιοποίησης, συνταξιούχων, αγροτών κ.λπ.), μιας πλατιάς συμμαχίας για τη δημοκρατική άμυνα.

Το μέλλον θα δείξει αν η πολιτική αυτή είναι η πιο κατάλληλη. Αυτό εξαρτάται –κατά τη γνώμη μας– από την ένταση, την επιθετικότητα της συντηρητικής Δεξιάς, της υποταγμένης στη μαφιόζικη κλίκα, συμμάχου της Ακροδεξιάς και φορέα φασιστικών τάσεων. Και αυτό εξαρτάται βέβαια από την αποφασιστικότητα που θα δείξει η νέα κυβέρνηση στην υπεράσπιση του εαυτού της και, μέσω αυτής, στην υπεράσπιση των δημοκρατικών δικαιωμάτων του πληθυσμού. Από την πλευρά μας, πιστεύουμε πως η υποστήριξη μιας κυβέρνησης που βρίσκεται αντιμέτωπη με αυτή την εθνικιστική και φασίζουσα Δεξιά θα μας επιτρέψει να ασκήσουμε πίεση στους σοσιαλιστές και τους φιλελευθέρους, ώστε να λάβουν κοινωνικά και πολιτικά μέτρα προς όφελος των εργαζομένων. Η εξάλειψη του κοινωνικού και δημοκρατικού ελλείμματος, που συσώρευσε η Δεξιά, είναι δυνατόν να ανοίξει το δρόμο σε μια δημοκρατική εξέλιξη της ουγγρικής κοινωνίας.

Μετάφραση: Ορέστης Ηλιανός

Σημειώσεις

1. MPP: Magyar Polgári Párt. Η λέξη "polgári" έχει δυο σημασίες στα ουγγρικά: σημαίνει «αστός», αλλά την ίδια στιγμή και «πολίτης». Καθώς το κόμμα αυτό, στη διάρκεια της «βασιλείας» του, που μόλις τελείωσε, αφεσκόταν πάντα να εμφανίζεται σαν η συνενωτική δύναμη όλης της Δεξιάς, ως ο ανελέητος αντίπαλος της Αριστεράς, των ξυπόλητων, των κομμουνιστών – θεωρούμε ότι είναι σωστό να το ονομάζουμε «αστικό».

2. Ο «ναύαρχος» Horthy ήταν ο ηγέτης του αντεπαναστατικού καθεστώτος που διέλυσε το 1919 την Ουγγρική Δημοκρατία των Συμβουλίων. Βασίλεψε σαν «αντιβασιλεύς» του «βασιλείου» μέχρι το 1944.

3. A gazdasági szerkezetétalakítás társadalmi-gazdasági hatásai Magyarországon (Οι κοινωνικοοικονομικές συνέπειες των διαρθρωτικών αλλαγών στην Ουγγαρία), Βουδαπέστη 2001.

4. Farnás Gáspár Miklos: A helyzet (Η κατάσταση), Βουδαπέστη 2002.